

## Simon Jenko in njegovi pesniški zgledi.

Donesek k poznavanju Jenkove pesniške osebnosti. — Spisal prof. Ivan Grafenauer.

**D**asi se je že mnogo govorilo o pesmih Simona Jenka, odkar sta Janežič v Glasniku<sup>1)</sup> in neki P. v Novicah<sup>2)</sup> kot prva izrekla o njih svojo sodbo, naj se nikar ne misli, da je odveč, ako zopet izpregovorimo o njih. — Po nekako omejeni razsodbi P.-jevi je Jos. Stritar v Zvonu<sup>3)</sup> prvi pokazal umetniški značaj pesnikov; Fr. Levec nam je potem v Zvonu narisal Jenka kot človeka;<sup>4)</sup> Anton Funtek je v Fischerjevi izdaji Jenkovih pesmi<sup>5)</sup> podal točen kratek pesnikov življenjepis z lepo zaokroženo oceno njegovih poezij; nazadnje pa je dr. Janko Bezjak v Ljublj. Zvonu<sup>6)</sup> priobčil obširno razpravo „O poezijah Jenkovih“, v kateri je osvetlil na vse strani pesnikovo obzorje, primerjal Jenka s Heinejem in Prešernom in analiziral njegovo pesniško tehniko. To je najvažnejše iz dosedanje literature o Jenku.

Vendar pa se je, kljub dr. Bezjakovi razpravi, še vse premalo govorilo o Jenkovem razmerju do njegovih pesniških učiteljev. Razmerje njegovo do Heineja še vedno ni dovolj jasno, ker je dr. Bezjak le bolj „mimogrede“<sup>7)</sup> opozoril na nekatere sličnosti, sicer pa poudaril Jenkovo pesniško samostojnost tudi proti Heineju, a na podlagi premalo obširnega gradiva. Ni pa poskušal dognati, koliko si je Jenko izposodil od tega svojega mojstra, še manj pa, koliko je ton njegovih pesmi odvisen od Heineja, torej ton Heinejevca Jenka in ne ton pravega Jenka samega. Druge pesnike, pri katerih se je Jenko učil, se je sicer naštevalo, a ni se poskušalo prav nič dognati Jenkovega stika z njimi. Edina izjema je Prešeren,<sup>8)</sup> pa še tu se je sicer primerjalo, a ni se obenem sklepalo potrebno iz nabranega gradiva. To vrzel hočem po svojih močeh izpolniti v naslednjih izvajanjih.

Kdor le nekoliko natančneje pozna S. Jenka, ta ve, da niso nastale vse njegove poezije tako, kakor n. pr. „Pobratimija“ ali „Trojno gorje“, naravnost iz njegovega življenja, iz njegovega trpljenja, ampak da

jih je prav mnogo, pri katerih se je oplodil pesnikov duh po tujih vzorih. Jenko je dobro poznal večje pesnike in pesnitve nemške, laške in francoske in je imel zelo razvit spomin; rad je navajal na pamet Petrarkove sonete in Tasove stance.<sup>1)</sup> Posebno pa je moral biti doma v onih pesnikih, ki jim je sam priznal, da so bili največjega vpliva na njegov razvoj, v Byronu, v Heineju in Lermontovu, najbolj seveda v Heineju.<sup>2)</sup> Da mu je bil Prešeren najljubši prijatelj in da mu tudi Ilirc Stanko Vraz ni bil neznan, kažejo jasno njegove pesmi. Vpričo njegovega obsežnega literarnega obzorja in njegovega dobrega spomina bomo lahko razumeli, da se je čisto vživil v svoje ljubljence in da veje velika množina njegovih pesnitev oni sentimentalni, melanholiški pesimizem njegovih literarnih vzornikov. To je čutil že oni P. v Novicah in je to izrazil v naslednjem stavku: „Med pesnimi premišljevalnega zapopadka nahajamo nekatere, ki dišejo tisto malodušnost, tisto obupnost, kakor je bila zadnja leta nekim bolehnim in nevernim nemškim pesnikom v navadi (P. misli seveda na Heineja in Lenaua), kateri brez zaupanja do neskončne modrosti božje po svetu ne vidijo družega, neg bolečine, trohljivosti, smrti; ter jih v svojih pesmih ni družega, nego tožba, satira ali pa kvanta.“<sup>3)</sup> Ali odgovarja ta pesimistiška poteza Jenkovemu značaju, v koliko je oziroma ni utemeljena, bo mogoče spoznati le iz analize Jenkovega razmerja do njegovih pesniških zgledov.

Pri samem duhu namreč ni ostalo; pesniku so se časih kar sami po sebi vrinili v misli spomini iz znanih pesmi; časih mu je posamezna misel tuje pesmi dala novo idejo za novo pesnitev, v kateri je sicer porabil tujo misel, a jo bistveno izpremenil, da nam je lahko za pričo pesnikovega mišljenja in njegovega temperamenta, časih pa mu je ideja tuje pesmi tako ugajala, da jo je le nekoliko izpremenjeno vzprejel v svoje pesmi, ali pa je le kar na lahko v eni sami pesmi združil spomine iz več tujih pesmi, da, celo iz več tujih pesnikov. Te nam pač ne bodo mogle služiti za ilustracijo pesnikovega mišljenja in čustvovanja, pač pa nam bodo morda pomagale spoznavati to, kaj ni Jenkovega v Jenkovih pesmih.

<sup>1)</sup> Gl. Glasnik, VIII. tečaj, št. 1. (1. januarja 1865), str. 27—28.

<sup>2)</sup> Gl. Novice, XXIII. l., list 1. (4. januarja 1865), str. 3—4.

<sup>3)</sup> Gl. Zvon, I. 1870., str. 44—47; Jos. Stritarja zbrani spisi, V. zv., str. 116—123.

<sup>4)</sup> Gl. Zvon, I. 1879., str. 338—340, 354—358, 370—374.

<sup>5)</sup> Pesmi. Založil Simon Jenko. I. V Ljubljani. Založil Oton Fischer, 1896, str. IX—XV.

<sup>6)</sup> Gl. Ljublj. Zvon, XIX. l. (1899), št. 1.—4., str. 11—19, 90—97, 175—181, 235—242.

<sup>7)</sup> Gl. Ljublj. Zvon, XIX., str. 97.

<sup>8)</sup> Gl. dr. Bezjakovo razpravo v Ljublj. Zvonu, XIX., str. 19 in 91—93.

<sup>1)</sup> Gl. Levec v Zvonu, 1879, str. 372.

<sup>2)</sup> Levec v Zvonu, 1879, n. n. m.

<sup>3)</sup> Gl. Novice, XXIII. tečaj (1865), str. 3.

Da pojasnim to razliko, nekaj zgledov, kako je Jenko posnemal Goetheja. Trinajsta številka trinajstega letnika Bleiweisovih Novic (9. junija 1855) je prinesla na zadnji strani<sup>1)</sup> pesem „Presajena rožica“; podpisan je J. M—i—r. Glasi se:

|                           |                           |
|---------------------------|---------------------------|
| Se po logu sprehajaje     | Ko jo vidim tak' maleti,  |
| Najdem mlado rožico,      | Se zasmili mi v serce,    |
| Ki prijazno z glavo maje, | In iz goše hočem vzeti    |
| Pa le z glavo žalostno.   | Nesti v ravno jo polje.   |
| Goste goše tma jo krije,  | In izkopljem korenino,    |
| Rahla zemlja ne redi,     | Nesem 'z loga tamnega     |
| Sončna luč je ne obsije   | Na svitlo prostó ravnino, |
| Oprostenja hrepeni.       | V rahlo njivico polja.    |

Tù redi jo zdaj gredica,  
Sonca žarki cvet svitle,  
Z neba jo poji rosica  
Rajsko zdaj razcveta se.

J. M—i—r.

Kdo je bil ta J. M—i—r, ki je tudi sicer še objavil nekaj prav nerodnih, okornih „pesmic“ v Novicah, nas tu ne zanima, pač pa to, da je „Presajena rožica“ prav grob plagiat po Goethejevi slavni pesmi „Gefunden“:

|                       |                        |
|-----------------------|------------------------|
| Ich ging im Walde     | Ich wollt' es brechen, |
| So für mich hin,      | Da sagt' es fein:      |
| Um nichts zu suchen,  | Soll ich zum Welken    |
| Das war mein Sinn.    | Gebrochen sein?        |
| Im Schatten sah ich   | Ich grub's mit allen   |
| Ein Blümchen stehn,   | Den Würzlein aus,      |
| Wie Sterne leuchtend, | Zum Garten trug ich's  |
| Wie Äuglein schön.    | Am hübschen Haus.      |

Und pflanzt' es wieder  
Am stillen Ort;  
Nun zweigt es immer  
Und blüht so fort.<sup>2)</sup>

Ta nekoliko debeli plagiat je Jenka očitno razjezil, posebno ker iz J. M—i—rove čobodre ni bila

<sup>1)</sup> Gl. Novice, l. 1855., str. 184.

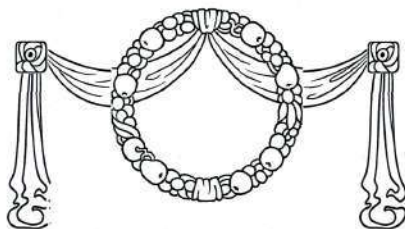
<sup>2)</sup> Gl. Goethes sämtliche Werke. Vollständige Ausgabe in 44 Bänden. Mit Einleitung von Ludwig Geiger. Leipzig, Max Hesses Verlag, I. zv., str. 15.

razvideti Goethejeva ideja — cvetlica je cvetličarica Kristina Vulpius, poznejša Goethejeva žena. Zato je sedel in napisal po Goethejevi pesmi — drugo, s povsem drugačno idejo. Pesem je izšla v istem letniku Novic<sup>1)</sup> z naslovom „Divja rožica“:

Na snežni gori pisana  
Se roža zlahtna svetala.  
Prišel mlad vertnar na goro,  
Je rožo vidil, djal tako:  
„Oj rožica lepo cveteš,  
Pa komu tu dopasti češ?  
Sem fantje ne zahajajo,  
Dekleta tud ne šetajo.  
Otrebil bodem te snega,  
Izkopal iz pešenih tla,  
Na grajski vert te bom sadil,  
Zalival pridno, ti gnojil,  
Tam se gospoda zbirajo,  
Na te naj se ozirajo.“  
Izkoplje rožo vertnar mlad,  
Seboj pa nese jo na grad,  
Na gredo černo jo vsadi,  
Zaliva pridno, ji gnoji;  
Pa sonce žarko prisvetli,  
In gorska rožica — zveni.

Ta pesmica — prva, pod katero je zapisal pesnik namesto šifre X svoje celo ime S. Jenko — nam je priča, kako je znal Jenko porabiti tuj motiv kot snov, v katero vpodobi potem kot umetnik svojo lastno idejo. Snov — cvetka, iz rodni tal presajena na vrt — je Goethejeva, glavni povdarek — ideja — ki ga je položil pesnik na konec, pa je popolnoma Jenkova last. In iz tega sklepa ne vidimo sanjavega, sentimentalnega mladeniča, ampak zdravega realista z jasnim pogledom v svet: Ne! gorska rožica se ne „razcveta rajsko“, ako jo iztrgamo iz njenega sveta in jo vsadimo v tuja, čeprav boljša, tla, gorska rožica — zveni! — „Divje rožice“ Jenko ni vzprejel v svoje „Pesmi“; ali se mu je zdela premalo samostojna? Težkoda, saj je priobčil v njih več pesmi, ki so mnogo manj samostojne od „Divje rožice“. Prejkone se mu je zdela oblika — nepopoljšljiva. (Dalje.)

<sup>1)</sup> Gl. Novice, l. XIII., št. 72. (8. septembra 1855), str. 288.



## Simon Jenko in njegovi pesniški zgledi.

Donesek k poznavanju Jenkove pesniške osebnosti. — Spisal prof. Ivan Grafenauer.

(Dalje.)

**E**den izmed najbolj priljubljenih Heinejevih motivov je, da ga v sanjah obišče mrtva ljubica (ali morska žena), ali pa jo obišče on. Na to somnambulno poezijo spominja Jenko v tem uvodu. A pri Heineju nahajamo tudi pesem, ki v glavni misli čisto odgovarja Jenkovi:

Philister in Sonntagsröcklein  
Spazieren durch Wald und Flur;  
Sie jauchzen, sie hüpfen wie Böcklein,  
Begrüßen die schöne Natur.

Betrachten mit blinzelnden Augen,  
Wie alles romantisch blüht;  
Mit langen Ohren saugen  
Sie ein der Spatzen Lied.

Ich aber verhänge die Fenster  
Des Zimmers mit schwarzen Tuch;  
Es machen mir meine Gespenster  
Sogar einen Tagesbesuch.

Die alte Liebe erscheint,  
Sie stieg aus dem Totenreich;  
Sie setzt sich zu mir und weinet,  
Und macht das Herz mir weich.<sup>1)</sup>

Dr. Bezjak primerja s to pesmijo začetek 38. pesmi v „Lyrintes Intermezzo“, ki se glasi:

Manch Bild vergessener Zeiten  
Steigt auf aus seinem Grab,  
Und zeigt, wie in seiner Nähe  
Ich einst gelebet hab'.<sup>2)</sup>

A Jenko ni prevzel od Heineja morda samo glavne misli uvodne pesmi, ki spominja po tonu in ideji tudi še prologa Heinejevega „Lyrisches Intermezzo“, ampak tudi to posebnost, da je združil z istim skupnim naslovom več pesmi iste tendence in v isti ritmiški meri,<sup>3)</sup> kar Heine zelo rad dela. Poleg tega pa je po Heineju posnet ves ton „Obujenke“, oni mehki sanjavi, sentimentalni, slabotni ton, ki ga še zmeraj smatrajo za nekaj posebno Jenkovega, kar pa v resnici ni. Poleg tega pa imajo „Obujenke“ prav mnogo čisto jasnih spominov na Heineja. Kar prva „Obujenka“:

Slabo sveča je brléla,  
Zunaj dež je curkom líl,  
Skupaj midva sva sedéla,  
Nama lep večer je bil.

Sladki smehi iz očesa,  
Med solzámi govoré,  
Telo se drží telesa,  
Usta pa se ust držé,

Zunaj je nevihta vila,  
Dež na okno je kropil,  
Midva pa sva se ljubíla,  
Lep večer je nama bil.<sup>1)</sup>

Primerjati se da več mest iz Heineja. Tako Heinejeva želja:

Lang ist heut der Winterabend,  
Und ich möchte bei dir sein,  
Bei dir sitzen, mit dir schwatzen  
Im vertrauten Kämmerlein.<sup>2)</sup>

Primerjati se pa more tudi še nasledna pesmica:

Mag da draußen Schnee sich türmen,  
Mag es hageln, mag es stürmen,  
Klirrend mir ans Fenster schlagen:  
Nimmer will ich mich beklagen,  
Denn ich trage in der Brust  
Liebchens Bild und Frühlingslust.<sup>3)</sup>

Pa tudi še drugod v Heineju se nahajajo podobne situacije, čeprav Jenkovi do pičice ravno ne odgovarjajo. In če beremo „Obujenke“ dalje, se nam vedno zdi, kakor da bi bili to že brali enkrat pri Heineju. Le nekaj jasnejših reminiscenc naj navedem, ker nasproti enakosti tona, ki ga je Jenko tu sprejel od Heineja, te ne pomenjajo več dosti. V drugi „Obujenki“ odgovarja slog v zadnji kitici, dvakratno ponavljanje istega verza, Heinejevi 52. pesmi v „Heimkehr“. Le primerjajmo:

Vem, da si mi odpustila,  
Jaz odpustil si ne bom,  
Ker takrat si govorila,  
Jaz odpustil si ne bom.<sup>4)</sup>

In Heine:

An die Lippen wollt ich pressen  
Deine kleine weiße Hand,  
Und mit Thränen sie benetzen,  
Deine kleine weiße Hand.<sup>5)</sup>

<sup>1)</sup> Heine, Buch der Lieder, Lyr. Int., št. 37., gl. n. d., str. 62—63.

<sup>2)</sup> Gl. Heines sämtl. Werke, Hessejeva izdaja, I., str. 63. — Ljublj. Zv., XIX., str. 97.

<sup>3)</sup> Dr. Bezjak v Ljublj. Zv., XIX., str. 96.

<sup>1)</sup> Jenko, Pesmi, 1865., str. 19.

<sup>2)</sup> Heine, Buch der Lieder, Heimkehr, št. 52., kit. 2. — gl. n. d., I. zv., str. 95.

<sup>3)</sup> Heine, Heimkehr, št. 53. — gl. n. d. I. zv., str. 96.

<sup>4)</sup> Jenko, Pesmi, 1865, str. 20.

<sup>5)</sup> Heines sämtl. Werke, navedena izdaja, I. zv., str. 96.

Sedma „Obujenka“ spominja po svoji misli — v sanjah gleda pesnik svojo drago — na Heineja, posebno na petindvajseto pesem v skupini „Heimkehr“. Na deseto pesem iste skupine pa spominja situacija:

Teb' v naročje glavo trudno  
Denem, gledam ti v obraz;  
Ti pa smeješ se priljudno,  
Ko si se nekdani čas.  
Poljubljavaš mlado lice,  
K srcu nosiš mi rokó,  
Brišeš rádostne solzice,  
Ki mi iz oči tekó.<sup>1)</sup>

Tam si želi Heine, naj pridejo povodne deklice, in jih prosi:

Nehmt mein Haupt in euren Schoß,  
Leib und Seel' sei hingegeben!  
Singt mich tot und herzt mich tot,  
Küßt mir aus der Brust das Leben!<sup>2)</sup>

Začetek desete „Obujenke“ istotako kaže Heinejev direktni vpliv:

Čas vrti se neprestano,  
Seka rane i zdravi:  
Meni pa nekdani rano  
Vsak dan zopet ponovi.<sup>3)</sup>

Temu odgovarjajo natančno Heinejevi verzi:

Die Jahre kommen und gehen,  
Geschlechter steigen ins Grab;  
Doch nimmer vergehet die Liebe,  
Die ich im Herzen hab'.<sup>4)</sup>

Glavno pa, kar kaže na odvisnost „Obujenke“ od Heineja, niso ti posamezni spomini na original, tudi ne, da je verz in da je kitica tista, ki jo Heine prav pogosto rabi, glavno je, da je tu Jenko v tonu popolnoma posnemavec Heineja.

A povsod Jenko ni ohranil one Heinejeve bolne sentimentalnosti, tudi te se je otesal, kakor se je njegove frivolnosti. Jenko je to mehkužnost čutil kot nekaj tujega svoji naravi; in svojemu odporu proti tej sentimentalnosti je dal izraz v pesmi „Sanjaču“:

Po tihi noči mesec plava,  
Mladenič tužen zre v nebó,  
Zamišljena njegova glava,  
Srcé pa v prsih je tesnó.

Ne vdajaj se duhovom mraka,  
Zapri srcé, zapri oči;  
Glej, mehka postelja te čaka,  
Ozdravit' reveža želi.<sup>5)</sup>

Izraz tega boja je tudi nesmrtni „Maček“, o katerem pravi Stritar, da bi mu morala „družba,

katera bi imela namen delovati zoper zaljubljene samomore, podeliti — zlato svetinjo.“<sup>1)</sup>

Sentimentalnost, ki so jo smatrali dozdej za nekaj posebno Jenkovega, je treba, da smatramo v Jenkovi osebnosti za nekaj tujega, kar je v zvezi s premočnim Heinejevim vplivom na mladega pesnika. Nežnosti raditega ne bomo odrekli Jenku, nežen je morda še tam bolj, kjer se je sentimentalnosti rešil. Le oglejmo si prvi „Obraz“:

|                    |                   |
|--------------------|-------------------|
| Roži mlado lice    | Danes tvoja ljuba |
| Zarudi ko zarja,   | Bo se poročila,   |
| Fantu njeno listje | Mene pa v rumenih |
| Tiho spregovarja:  | Kiticah nosila.   |

Ko ljubezni palo  
Bode zagrinjalo,  
Moje zadnje perje  
Bo na tleh ležalo.<sup>2)</sup>

Zunanji motiv, misel o cvetki, ki ogovarja zapuščenega fanta, je dobil Jenko iz sledeče Heinejeve pesmi:

Am leuchtenden Sommermorgen  
Geh ich im Garten herum,  
Es flüstern und sprechen die Blumen,  
Ich aber, ich wandle stumm.

Es flüstern und sprechen die Blumen,  
Und schauen mitleidig mich an:  
„Sei unserer Schwester nicht böse,  
Du trauriger, blasser Mann.“<sup>3)</sup>

V svoji preprostosti se mi zdi ideja in izraz v mali sličici Jenkovi veliko bolj nežen, ko v Heinejevi pesmi, ki je proračunjena bolj na sentimentalni efekt. Z navedeno Heinejevo pesmijo bi se dal primerjati od daleč tudi še „Obraz“ XI.; in tudi ta je mnogo pridobil, da se je ognil Jenko Heinejeve mehkužnosti:

|                    |                   |
|--------------------|-------------------|
| Rosa, hladna rosa  | Čudno govorico    |
| Kámenje močila,    | Kámenje ogláša,   |
| Luna, blede luna   | Piš večérne sape, |
| Ná-nje je svetila. | K meni jo donaša: |

„Tod gredé stopíla  
Je devica ná-me!“  
„„Ná-me tudi, ná-me!““  
Glásov sto povzáme.“<sup>4)</sup>

Kakor tu, se je izkušal Jenko osvoboditi Heinejeve sentimentalnosti tudi v pesmi „Solnce rumeno je šlo za goro“, čeprav je posneta po Heineju:

Solnce rumeno je šlo za goró,  
noč se bliža in rosa z njo.

Roža rdeča že ves dan  
se je ozirala v solnčno stran.

1) Jenko, Pesmi, 1865, str. 25.

2) Heine, nav. izd., I. zv., str. 79.

3) Jenko, Pesmi, 1865, str. 28.

4) Heine, Heimkehr, št. 27., kit. 1.; gl. nav. d., I. zv., 86.

5) Jenko, Pesmi, 1865, str. 96.

1) Stritarja zbrani spisi, V., str. 121.

2) Jenko, Pesmi, 1865, str. 43.

3) Heine, „Lyr. Int.“, št. 45.; gl. n. d., I. zv., str. 66.

4) Jenko, Pesmi, 1865, str. 53.

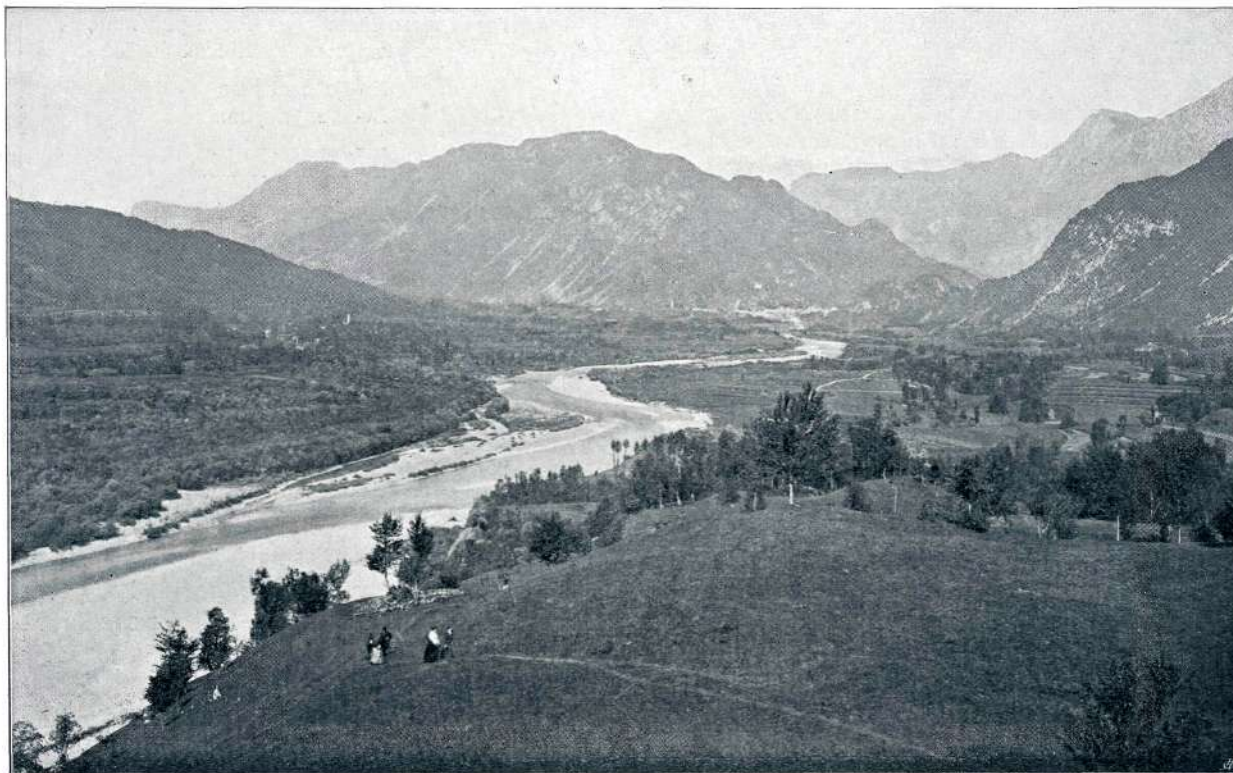
Zdaj pa toči bridke solzé,  
misli nanj, ki je daleč od nje.  
Solnce rumeno prišlo bo spet,  
bo se posmejalo na ves svet.  
Bo posijalo tud' v moje srce,  
ki zdaj črne skrbi ga moré.<sup>1)</sup>

Pesem je, kakor se vidi, koncept, neuglajen v besedi in tudi še ne jasno premišljen. „Črnih skrbi“ se sicer pesnik ni mogel še iznebiti, tudi roža še toči bridke solze, a kaj je to proti originalu, proti

Kot primero popolnoma svobodne uporabe tuje snovi za samostojno misel pa lahko navedemo Jenkov „Obraz“ o samotni brezi (XIII):

|                      |                    |
|----------------------|--------------------|
| Med borovjem temnim  | Tuja dolga leta    |
| Mlada breza rase,    | Raste sredi lesa,  |
| V lastnem svetu tuja | Vetra moč jo maje, |
| Stoji sama zá-se.    | Listje ji otresa.  |

Veter nosi listje.  
Sestram v daljne kraje  
Tam jim o samici  
Sporočila daje.<sup>1)</sup>



POGLED Z GREGORČIČEVEGA GROBA NA STOL IN NA KANINSKO GOROVJE

Heinejevi pesmi o lotosovi cvetki, zaljubljeni v me-  
sec? Le primerjajmo:

Die Lotosblume ängstigt  
Sich vor der Sonne Pracht'.  
Und mit gesenktem Haupte  
Erwartet sie träumend die Nacht.  
Der Mond, der ist ihr Buhle,  
Er weckt sie mit seinem Licht,  
Und ihm entschleiert sie freundlich  
Ihr holdes Blumengesicht.  
Sie blüht und glüht und leuchtet  
Und starret stumm in die Höh';  
Sie duftet und weinet und zittert  
Vor Liebe und Liebesweh.<sup>2)</sup>

Tu se moramo spomniti Heinejeve slavne pesmi  
o smreki na daljnem severu, ko sanja o palmi na  
daljnem jugu, ki jo je z našim „Obrazom“ primerjal  
že dr. Bezjak.<sup>2)</sup>

Ein Fichtenbaum steht einsam  
Im Norden auf kahler Höh'.  
Ihn schläfert; mit weißer Decke  
Umhüllen ihn Eis und Schnee.

Er träumt von einer Palme,  
Die fern in Morgenland  
Einsam und schweigend trauert  
Auf brennender Felsenwand.<sup>3)</sup>

<sup>1)</sup> Jenko, Pesmi, II. (Gangl), str. 28.

<sup>2)</sup> Heine, „Lyr. Int.“, št. 10., gl. n. d., str. 54.

<sup>1)</sup> Jenko, Pesmi, 1865, str. 55.

<sup>2)</sup> Gl. Ljublj. Zvon, XIX., str. 180.

<sup>3)</sup> Heine, „Lyr. Int.“, št. 33., gl. n. d., str. 61.

Slika je očitno ista in vendar ima Jenkova pesem čisto nekaj posebnega, Jenkovega, kar je Heineju popolnoma tuje! Mlada breza, „v lastnem svetu tuja“, to je mladi pesnik, ki mu je v daljnem, tujem mestu, med tujci, postal tuj njegov rodni svet; le kak posamezen glas slišijo doma o njem. Ideja povsem nova!

V nekoliko bolj oddaljenem stiku s Heinejem je tudi „Prošnja“, ki njen začetek spominja — čisto samo po zunanje — na Heineja:

Da te ljubim, ti je znano,  
Da me ljubiš, davno vem:  
Kaj ogiblješ se pred mano  
Odgovarjaš le očem?¹)

Jenku je bila pri teh verzih temno v spominu Heinejeva pesem:

Daß du mich liebst, das wußt' ich,  
Ich hatt' es längst entdeckt;  
Doch als du mir's gestanden,  
Hat es mich tief erschreckt.²)

Kakor smo videli, ni stik med Jenkom in Heinejem zmerom enako tesen; časih se naslanja prav določno na kako misel svojega originala, časih je kar z malimi premembami prepesnil po celo Heinejevo pesem, bila mu je prav jasno v spominu. Časih pa je zveza prav ohlepna, da ne moremo misliti na to, da bi se bil pesnik spominjal ravno določne Heinejeve pesmi. Poznal je svojega Heineja tako dobro, vživil se je tako v Heinejev poetiški svet, da je kar iz nekakega Heinejevskega razpoloženja gledal v svet in na svoje življenje. In to je bilo za Jenka nevarno, ker je večkrat zabredel v Heinejev cinizem in njegovo bolno sentimentalnost. A zdrava Jenkova narava se je uprla temu vplivu in ga deloma tudi strla. Ne vedno! Najmanj se mu je posrečilo osvobojenje v onih pesmih, v katerih nahajamo reminiscenc kar na več pesmi in na več pesnikov, ne na samega Heineja. Sem spada „V tihi noči“:

Pesem, pojdi miloglasna,  
V noči plavaj tje do njé,  
Ko jo zvezde, luna jasna  
S spanja mirnega budé.

Ko zamišljena si pase  
S čuti sladkimi srcé,  
Pesem, tvoje žale glase  
Naj nje usta ponove.³)

Ta pesem spominja močno na neko pesem Oskarja von Redwita, objavljeno v njegovem sentimentalnem lirskoepskem spevu „Amaranth“:

¹) Jenko, Pesmi, 1865, str. 4.

²) Heine, Neue Gedichte, „Seraphine“, štev. 3.; gl. n. d., II. zv., str. 25.

³) Jenko, Pesmi, 1865, str. 14.

Zieht hin, ihr lieben, stillen Lieder,  
Zu meiner süßen Amaranth!  
In ihrem Herzen laßt euch nieder,  
Es ist ja euer Vaterland!

Sagt ihr, ihr seiet kleine Sterne  
Vom Himmel, den sie mir geschenkt!  
Und zöget her aus weiter Ferne,  
Zu fragen, ob sie mein gedenkt.⁴)



GREGORČIČEV GROB

A „V tihi noči“ nas lahko spomni tudi na Heineja:

Aus meinen großen Schmerzen  
Mach' ich die kleinen Lieder;  
Die heben ihr klingend Gefieder  
Und flattern nach ihrem Herzen.

Sie fanden den Weg zur Trauten,  
Doch kommen sie wieder und klagen,  
Und klagen und wollen nicht sagen,  
Was sie im Herzen schauten.⁵)

⁴) Gl. Oskar v. Redwitz, Amaranth, 43. Aufl., Mainz, Franz Kirchheim, str. 223.

⁵) Heine, „Lyr. Int.“, št. 36.; gl. n. d., I. zv., str. 62.

Čim bolj so bili tu spomini Jenkovi nejasni, temni, tem težje je določiti, ali in v kakem razmerju je pesnik z dozdevno predlogo. Da se je Jenko spominjal Redwitzove pesmice, o tem ne bomo dvomili, pač pa je mogoče dvomiti o zvezi s Heinejevo pesmijo. Misliti se namreč dá, da spominja Jenkova pesmica nanjo samo, ker je očitno Redwitzova osladna rimarija le posnetek po Heineju. A sentimentalno-melanholiški ton Jenkove pesmi bi govoril za ožji stik s Heinejevo pesmijo.



SRBSKI KRALJ PETER I.

Jasnejše je razmerje pri Jenkovih kiticah „Moje pesmi“:

|                            |                          |
|----------------------------|--------------------------|
| Moja pesem bo nosila       | Iz solzá, ki so veséle   |
| Tvojo hvalo križem svet,   | Mi rosíle moj obraz,     |
| Z ust mladenčev se glasíla | Rože bodo razcvetéle,    |
| Bo še v času poznih let.   | Ko spet pride petja čas. |

Iz solzá, ki so otožne  
Zalivále mi okó,  
Pa vijólice pobóžne  
Pómlad obrodíla bo.<sup>1)</sup>

Druga in tretja kitica kažeta jasno na drugo pesem v „Lyrisches Intermezzo“ kot Jenkov vir:

Aus meinen Thränen sprießen  
Viel blühende Blumen hervor,  
Und meine Seufzer werden  
Ein Nachtigallendhor.<sup>2)</sup>

<sup>1)</sup> Jenko, Pesmi, 1865, str. 2.

<sup>2)</sup> Heine, „Lyr. Int.“, št. 2.; gl. n. d., I. zv., str. 52. Gl. tudi Ljublj. Zvon, XIX., 97.

Dočim se torej naslanjata tedve kitici na to Heinejevo kitico, ima prva Jenkova kitica za vir neki drug spomin, spomin na pesnika, ki ni nič manj močno vplival na Jenka kot na Heineja, spomin na — Prešerna, na Prešernove verze v prvi gazelici:

Pesem môja je posoda — tvôjega imena,

— — — — —  
V nji bom med slovenske brate sladki glas zanesel  
Od zahoda do izhoda — tvôjega imena.<sup>1)</sup>

Preden se pa obrnemo do Prešernovega vpliva na Jenka, je treba, da še kratko omenimo Nemca — Lenaua.

Tudi on je bil — čeprav ne v taki meri ko Heine — učitelj Jenkov. Po svojem mračnem razmišljanju o smrti in o minljivosti vsega človeškega nas Jenko spominja nanj.<sup>2)</sup> In nekatere take motive je tudi sprejel poleg nekaj drugih od Lenaua; treba pa je opomniti, da Jenko nasproti Lenau nikdar ni tako zatajil svoje osebnosti kakor proti Heineju.

Poglejmo najprej Lenauovo pesem „An die Wolke“:<sup>3)</sup>

Zieh nicht so schnell vorüber  
An dieser stillen Heide,  
Zieh nicht so schnell vorüber  
An meinem stillen Leide,  
Du Wolke in der Höh',  
Steh still bei meinem Weh'!

O nimm auf deine Schwingen  
Und trag zu ihr die Kunde,  
Wie Schmerz und Groll noch ringen,  
Und bluten aus der Wunde,  
Die mir mit ihrem Trug  
Die Ungetreue schlug.

Und kommst auf deinen Wegen  
Du an vor ihrem Hause,  
So stürze dich als Regen  
Herunter mit Gebrause,  
Daß sie bei dunkler Nacht  
Aus ihrem Traum erwacht. — —

Ta motiv o oblaku-slu, ki ga je našel pri Lenauu, je porabil Jenko v tretjem „Obrazu“:

|                       |                    |
|-----------------------|--------------------|
| Siv oblak po nebu     | Tam se med gorami  |
| Z vetrom dalje plava. | Našim' bo ustavil. |
| Plava v lepe kraje,   | V zlato se obleko  |
| Kjer se vije Sava.    | Zárjino opravil.   |

I ko njo bo videl,  
Ko po vrtu hodi,  
Mi jo bo pozdravil:  
Draga, zdrava bodí!

<sup>1)</sup> Gl. Doktorja Francéta Prešerna poezije, uredil skriptor L. Pintar, ljudska izdaja, 1901, str. 97. — Prim. Ljublj. Zvon, XIX., str. 29.

<sup>2)</sup> Gl. Ljublj. Zvon, XIX., str. 91.

<sup>3)</sup> Nikolaus Lenaus sämtliche Werke in zwei Bänden, herausgegeben von Eduard Castle, Leipzig, Max Hesses Verlag, I. zv., str. 50.

Jenko je torej Lenauov motiv precej izpremenil; oblak ni opominjavavec za nezvesto, ampak prenaša pozdrave zvesti dragi. Sklep pa prav rahlo spominja na zadnji verz v Heinejevi pesmi „Leise zieht durch mein Gemüt“<sup>1)</sup>, v kateri naroča pesnik pesmici, da naj pozdravi njegovo rožo — drago: „Sag' ich lass' sie grüßen.“ — Sicer pa ima tudi Lenau motiv o pozdravu po oblaku še enkrat, a ne tako jasno kakor zgoraj, v pesmi „Nach Süden.“<sup>2)</sup> Oblaki gredo proti jugu, na Ogrsko, in tam jih zamišljeno gleda — draga. — Od Jenka sta potem dobila ta „oblačni“ motiv Stritar<sup>3)</sup> in dr. Krek.<sup>4)</sup>

Po svojem slogu spominja na Lanaua krasni sedmi „Obraz“:

|                     |                      |
|---------------------|----------------------|
| Zelen mah obrasta   | Póvej razvalina      |
| Zrušene zidove,     | V solncu zatemnela!  |
| Veter skóž-nje diha | Kaj je moč človeška, |
| Žalostne glasove.   | Kaj so njena dela?   |

I življenje naše,  
Ki tak hitro teče,  
Al so same sanje?  
— Sanje — jek mi reče.<sup>5)</sup>

Primerjajmo s tem obrazom drugo pesem „In der Krankheit“:

Einsamkeit! mein stilles Weinen  
Rinnt so heiß in deinen Schoß;  
Doch du schweigst und hast nicht einen  
Seufzer für mein trübes Los!  
Legen schon die Jugendjahre  
Abgeblüht mich auf die Bahre,  
Wird kein Auge feuchten sich?  
Wird kein Busen bänger schlagen,  
Wenn sie mich zu Grabe tragen?  
Liebt kein Herz auf Erden mich?  
Heißer strömt es von der Wange:  
Keines, keines! fühl' ich bange.<sup>6)</sup>

Paralelnost v prošnjah, nekako boječih, trepetajočih, in v trdem, kratkem, uničujočem odgovoru ni slučajna. Jenku je ugajala ta stilistiška oblika in jo je porabil; zato tudi ton nekoliko spominja na Lenaua. A koliko globlja je Jenkova ideja od Lenauove!

Ena izmed najlepših slik Jenkovih je s svojim čisto domačim okrožjem „Zimski dan“:

Solnce se od daleč skriva,  
Vrana leta okrog hiše,  
Tenek veter zunaj piše,  
Tla pa debel sneg pokriva.

Tam na klanecu je vse živo,  
Vkup so iz vasi otroci,  
Vsak sení v premrli roci  
Vozi, i drží se krivo.

Starec zre iz gorke hiše,  
I spomín se mu posili,  
Dni premisslja, ki so bili,  
I na tihem solze briše.<sup>1)</sup>

Kdo bi mislil, da je Jenko snov za to tako domačo sliko — nasprotje med otroci in starcem — vzel od tujega pesnika. In vendar je tako. Snov, a



BOLGAR.

tudi samo to, je dobil od Lenaua. Zanimivo je primerjati z Jenkovo pesmijo Lenauovega „Starca“ (Der Greis):

Durch Blüten winket der Abendstern,  
Ein Lüftchen spielt im Gezweige;  
Der Greis genießt im Garten so gern  
Des Tages süße Neige.

Dort seine Enkel, sie jagen frisch  
Im Grase hin und wieder;  
Die Vöglein singen im Gebüsch  
Nun ihre Schlummerlieder.

Da schlängelt der schnelle Kinderkreis  
Sich blühend durch blühende Bäume,  
Sie gaukeln um den stillen Greis  
Wie selige Jugendträume.

<sup>1)</sup> Jenko, Pesmi, 1865, str. 94.

<sup>1)</sup> Heine, Neue Gedichte, „Neuer Frühling“, št. 6.; gl. n. d., II., zv., str. 11.

<sup>2)</sup> Lenau, n. d., I. zv., str., 3—4.

<sup>3)</sup> Gl. „Oblaček“ Jos. Stritarja zbrani spisi, I. zv., str. 15.

<sup>4)</sup> Gl. najboljše v Aljaževi „Pesmarici“, I. zv., str. 123—124.

<sup>5)</sup> Jenko, Pesmi, 1865, str. 49.

<sup>6)</sup> Lenau, n. d., I. zv., str. 119.

Sein Auge folgt am Wiesenplan  
Der Unschuld fröhlichen Streichen;  
Da jauchzt ein Knabe zu ihm heran,  
Ihm eine Blume zu reichen.

Und wie der Greis nun die Blume hält  
Und ansieht immer genauer,  
Ihn ernstes Sinnen überfällt,  
Halb Freud' und milde Trauer.

Schon spürt er im Innern keimen wohl  
Das stille Pflanzenleben,  
Das bald aus seinem Hügel soll  
Im Blumen sich erheben.<sup>1)</sup>

Jenko, bolj realen od Lenaua, se ne spušča v razne romantiške efekte s cveticami; s kratkimi, krepkimi potezami nariše resničen zimski dan na kmetih. In ideja je pri Jenku čisto druga od ideje Lenaua. Jenkov starec ne misli kakor Lenauov samo na smrt še pri cvetlici, on se ves ginjen spominja svojih lastnih mladih let. Veliko več realne vsebine in notranje resnice ko Lenauov „Starec“ ima Jenkova pesem.

Slično kakor pri 7. „Obrazu“ je razmerje med Jenkom in Lenauom tudi pri „Sliki“.<sup>2)</sup> Za zgled mu je bila Lenauova pesem „See und Wasserfall“:

Die Felsen schroff und wild,  
Der See, die Waldumnachtung,  
Sind dir ein stilles Bild  
Tiefsinniger Betrachtung.

Und dort, mit Donnerhall  
Hineilend zwischen Steinen,  
Läßt dir der Wasserfall  
Die kühne Tat erscheinen.<sup>3)</sup>

Jenkove primere v „Sliki“ lahko primerjamo s to pesmijo:

Jezero krasno,  
Temno al jasno,  
Ti si podoba srcá;  
V tebi odséva  
Vsacega dneva  
Svit se mi ali tema.<sup>4)</sup>

<sup>1)</sup> Lenau, n. d., I. zv., str. 129–30.

<sup>2)</sup> Jenko, Pesmi, 1865, str. 88–89.

<sup>3)</sup> Lenau, n. d., I. zv., str. 94–95.

<sup>4)</sup> Jenko, Pesmi, 1865, str. 89.

Zanimiva je v marsikaterem pogledu tudi Jenkova pesem „Na grobéh“, ker ta najbolj kaže vpliv ogrsko-nemškega melanholika Lenaua na Gorenjca Jenka tudi v tonu:

Po grobih sem hodil, kjer trava zelëna  
S trohljivosti znamenje upa poganja,  
Po grobih, kjer starost leži položëna,  
Kjer v prahu počiva lepota nekdanja.

Poglédal sem v jamo nedavno skopáno,  
Šest čevljev globoko, tri čevlje široko,  
Poglédal sem v postel človëku postlano,  
Ki meja je mislim letéčim visôko.

Glasove bridké je srcé zdihoválo,  
Roké so se s silo na prsih sklenile,  
Trohljivosti grozno zaklical sem hvalo,  
Da jek so zamolkel dajále gomile.<sup>1)</sup>

Poleg ideje in tona pesnitve nas spominja Lenaua posebno še začetek Jenkove pesnitve, ki ga lahko primerjamo z začetkom prve pesmi izmed Lenauovih „Waldlieder“:

Am Kirchhof dort bin ich gestanden,  
Wo unten still das Rätsel modert,  
Und auf in Grabesrosen lodert;  
Es blüht die Welt in Todesbanden.<sup>2)</sup>

V drugi in tretji kitici te Jenkove pesmi se pa nahaja kar cela vrsta reminiscenc na Prešerna, na „posteljo postlano v črni jami“<sup>3)</sup> na „pokopane misli visokoleteče“<sup>4)</sup> na „bridko zdihovanje srca“ v „Slovesu od mladosti“<sup>5)</sup> Oddaljenih spominov je pa še na nekatere druge Prešernove pesmi. Ta pesem nam torej ni samo dokaz vpliva Lenauovega, ampak dokaz tudi za to, kako prepojen je bil Jenko s Prešernovimi mislimi, s Prešernovimi stihii in njegovo frazeologijo.

Le mimogrede naj še opozorim na podobnost v tonu med Jenkovo „Pomladjo“<sup>6)</sup> ter Lenauovo „Liebesfeier“<sup>7)</sup> in prestopimo k razmotrivanju Prešernovega vpliva na Simona Jenka. (Konec.)

<sup>1)</sup> Jenko, Pesmi, 1865, str. 87.

<sup>2)</sup> Lenau, n. d., I. zv., str. 262.

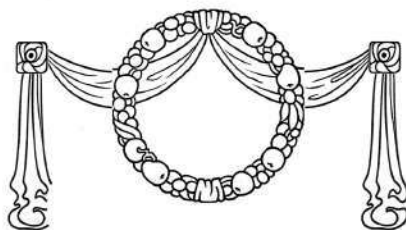
<sup>3)</sup> Gl. „Sonete nesreče“, 5; Prešeren, Poezije, naved. izd., str. 141.

<sup>4)</sup> „Matiju Čopu“, gl. n. d., str. 144.

<sup>5)</sup> Gl. n. d., str. 87 in 89.

<sup>6)</sup> Jenko, Pesmi, 1865, str. 7.

<sup>7)</sup> Lenau, n. d., str. 28.



Šlik. Naj se pogovorita sama, kakor vesta.  
Ana. O dobri vladar, reši nas nasilnika!

### 11. prizor.

Prejšnji. Hlapec in Hertenfels.

Hertenfels. Moj milostni vladar, moj dobri gospod! Prosim te, pojdi z menoj! Reši me! Obljubil si mi, da mi ohraniš grad.

Cesar. Ako, ako ... Pogoj?

Hertenfels. Vse storim.

Cesar. Torej dovoliš hčeri, da gre v samostan? (Prime Ano za roko ter jo vede pred očeta.) Dovolj ji, in takoj odjezdimo na Preločje.

Hertenfels. (Mahne z roko.) Gre naj, kamor hoče!

Ana. Ne tako, moj oče. Sezi mi v roko! Jasnega darovalca ljubi Bog. Naj bo moja sreča popolna. Nobena meglica naj ne obsenči mojega veselja!

Hertenfels. (Seže ji v roko.) Pojdi, kamor te vleče srce!

Cesar. (Ani.) Jaz sam te hočem spremiti v samostan. V tihi samoti se večkrat spominjaj svojega vladarja! Pojdim! (Odidejo.)

(Zavesa pade.)

## Simon Jenko in njegovi pesniški zgledi.

Donesek k poznavanju Jenkove pesniške osebnosti. — Spisal prof. Ivan Grafenauer.

(Konec.)

**O**stikih med Prešernom in Jenkom je že govoril dr. Bezjak v svoji razpravi „O poezijah Jenkovih“, in sicer tako, da je skoro izčrpal vse važnejše paralele med obema pesnikoma. Le da je dr. Bezjak vse premalo povdaryl literarni vpliv Prešernov, ker je podobnosti razložil večinoma — ne vseskozi — le z enakim duševnim razpoloženjem. Pri eni sami pesmi, „Naj bo“, je določno povedal, da jo je porodilo Prešernovo „Slovo od mladosti“.

Paralele pa, ki jih je našel dr. Bezjak, so, razen že omenjene,<sup>1)</sup> sledeče: Jenkova „Mati“ in Prešernova „Nezakonska mati“, „Zdravilo ljubezni“ in „Zimski večer“; oboje je pač samo v najrahljšem snovnem stiku, v misli, ideji ne moremo najti podobnosti. „Slovo od mladosti“ in „Naj bo“; Jenkova pesem je po ideji, deloma tudi v besedah posnetek Prešernove elegije, ki je sevedaniti od daleč ne more doseči. Sicer pa je nastala pesem „Naj bo“ že zelo zgodaj; v Skrbenčevem zborniku se nahaja — brez datuma — na šestindvajsetem mestu med pesmimi, ki so nastale l. 1853 in 1854.,<sup>2)</sup> najpozneje je mogla nastati pred počitnicami l. 1855.<sup>3)</sup> Jeseni istega leta je pa Jenko šele dopolnil dvajset let. Osemnast ali devetnajst let star mladenič pa poje, da mu je mladost že davno izginila! Jasno torej, da je pesem nastala zgolj literarnim potom, da pa ni vzrasla iz življenja. Na

Heinejev vpliv pa kaže to, da je Jenko elegiški, globoko bolesten ton Prešernov zamenil z bolj plehkim, sentimentalnim.

„Ljubezen do domovine mu polaga na jezik enake želje kakor Prešernu,“<sup>1)</sup> pravi nadalje dr. Bezjak in primerja „Sama“ s Prešernovimi željami v „Sonetnem vencu“. Samo iste želje, to ni dosti, če hočemo prav razumeti razmerje med obema pesnikoma; idejo, misel je dobil Jenko od Prešerna. V jedru, središču „Sonetnega venca“ (7—9) slika Prešeren žalostno stanje Slovencev, žalostno zgodovino in žalostno sedanjost. Samo pa mu je simbol bivše edinosti in moči slovenske, ki je po njegovi smrti izginila. Od Prešerna si je torej Jenko izposodil Sama za simbol slovenske svobode in slave. Prešernovi verzi:

Viharjev jeznih mrzle domačije  
Bile pokrajne naše so, kar, S'amo,  
Tvoj duh je zginil, kar nad tvojo jamo,  
Pozabljeno od vnukov, veter brije.<sup>2)</sup>

so dali Jenku idejo za „Sama“ in vanj je vpletel tudi Prešernove misli iz 7. in 9. soneta. Bolj samostojna kot „Samo“ je „Slovenska zgodovina“, čeprav je pesnik tudi zanjo dobil impulz od Prešerna, in sicer iz istega soneta kot za „Sama“, in čeprav tudi njo preveva isti elegiški ton kot „Sama“ in Prešernove sonete, ki ga pa Jenko sicer v svojih domoljubnih pesmih ne pozna. Le primerjaj pesmi:

<sup>1)</sup> Gl. spredaj pri pesnitvi „Moja pesem“.

<sup>2)</sup> Gl. Dom in Svet, XVI. (1903), str. 111—112.

<sup>3)</sup> Gl. radi Skrbenčevega zbornika Dom in Svet XVI, str. 111.

<sup>1)</sup> Ljublj. Zv., XIX, str. 92.

<sup>2)</sup> Prešeren, n. izd., str. 116.

„Naše gore“,<sup>1)</sup> „Molitev“,<sup>2)</sup> „Naprej“,<sup>3)</sup> „Od Balkana do Triglava“,<sup>4)</sup> „Zdravica“,<sup>5)</sup> „Dan slovanski“;<sup>6)</sup> edina izjema je še „Adrijansko morje“.<sup>7)</sup>

Nadalje navaja dr. Bezjak več reminiscenc na Prešernovo „Geslo“ v pesmih „Naj bo“ in „Sprememba“; nadalje primerja drugo kitico pete „Obujenke“:

Zvezde v daljo se ozrite,  
I pogledajte v njé srcé  
Zvésto meni oznaníte  
Al res bije še za mé? <sup>8)</sup>

s šesto kitico Prešernove podoknice:

„V hram pogledajte,  
Mi povejte,  
Zvezde, al res óna spi.“<sup>9)</sup>

S sonetom „Oči bilé pri nji v deklet so sredi“<sup>10)</sup> vzporeja nazadnje tretjo „Obujenko“.<sup>11)</sup> Že na prejšnjem mestu pa je vzporedil tudi tretjo kitico pesmi „Gori“, ki je vklesana tudi na pesnikov nagrobni spomenik v Kranju:

Ko jaz v gomili črni bom počival,  
I zelen mah poraste nad menój,  
Veselih časov srečo bo užival,  
Imel bo jasne dneve narod moj.<sup>12)</sup>

z drugim sonetom Prešernovega „Sonetnega venca“:

Ko mi na zgodnjem grobu mah porase,  
— — — — —  
Vremena bodo Kranjcem se zjasnile,  
Jim milši zvezde kakor zdaj sijale,  
Jim pesmi bolj sloveče se glasile.<sup>13)</sup>

Tem vzporednicam naj pridružim še nekatere iz drugega zvezka Jenkovih pesmi, ki ga je l. 1901. izdal E. Gangl. V „Pevcu“ primerja Jenko svet, ki se noč in dan peha za zaslužkom, s pesnikom: ta dela, oni se uči, tretji išče bogastva po svetu, pesnik pa:

Ne briga se pevec za nič;  
s prihodom koj belega dneva  
do temnega mraka popeva,  
brezskrbno živi kakor ptič.<sup>14)</sup>

1) Gl. Jenko, Pesmi, 1865, str. 69; koncept gl. v Pesmih, II. zv. (Gangl), str. 46.

2) Gl. n. d., 70.

3) Gl. n. d., 71.

4) Jenko, Pesmi, II. zv. (Gangl), str. 35.

5) Gl. n. d., 36.

6) Zvon 1879, str. 371.; v Ganglovi izdaji te pesmi, žal, ni!

7) Jenko, Pesmi, 1865, str. 68.

8) Jenko, Pesmi, 1865, str. 23.

9) Prešeren, n. izd., str. 5.; Ljublj. Zvon, XIX., str. 92—93.

10) Prešeren, n. izd., str. 131.

11) Ljublj. Zvon, XIX., str. 93.

12) Jenko, Pesmi, 1865, str. 75.

13) Prešeren, n. izd., str. 110. — Ljublj. Zvon, XIX., 19.

14) Jenko, Pesmi, II., str. 2.

Naj bo ton še tako različen, misel je dobil Jenko od Prešernove „Glose“:

Grab'te d'narje vkúp gotóve,  
Kupovajte si gradove,  
V njih živite brez trpljenja.  
Koder se nebo razpenja,  
Grad je pevca brez vratarja,  
V njém zlatnina čista zarja,  
Srebrnina rôsa trave,  
S tèm posestvom brez težave  
On živi, vmrjè brez d'narja.<sup>1)</sup>

Obe pesmi pod naslovom „Dekletu“<sup>2)</sup> odgovarjata prav natanko Prešernovim nazorom o dekletih, o minljivi njihovi lepoti. Posebno druga, v obliki podobna gazeli, ni nič drugega kot nekoliko nerodna prepe-snitev Prešernove prve tiskane pesmi „Dekletom“:

Mlado leto rožo skličé,  
kadar bela zima mine;  
jesen pride — roža 'zgine.  
Rosa se rodi na travi,  
pride solnce — rosa 'zgine.  
Sava val rodi tekoča,  
pride drugi — prvi 'zgine.  
Tak' gotovo pride doba,  
da lepota tvoja 'zgine.  
Prej odpri ljubezni srce,  
preden čas mladosti 'zgine!

Prav tako je Jenkova pesem „Ponoči“<sup>3)</sup> samo neroden posnetek po Prešernu:

Trudna noč že svet pokriva  
moje srce pa ne spi,  
k tebi, deva ljubezniva,  
vleče mene vse noči,  
ker podoba tvoja mila  
srce moje je ranila,  
da miru ves beli svet  
več nazaj ne da mi spet.

Pridi k oknu in pokaži  
svoj nebeški mi obraz,  
revno srce potolaži,  
ki te išče vsaki čas,  
ki te ljubi tak' goreče  
in ne išče druge sreče,  
kakor tebe le ljubit',  
dokler mi ne neha bit'.

Misel za mislijo, skoroda beseda za besedo, vse je Prešernovo. Le preberi poleg Jenkovih verzov Prešernovo podoknico in konec njegovih „Ukazov“. A te pesmi, kakor še mnogo drugih iz drugega zvezka Jenkovih pesmi, ne pridejo v poštev pri presoji pesnika Jenka, ker je večinoma vse le koncept, ali pa blago, ki ga je pesnik sam odrinil na stran. Zaradi slabih, nesamostojnih vaj pa se dozo-relega pesnika ne bo sodilo slabše. — Pri Prešernu, smo videli, se je Jenko zelo mnogo učil, časih je tudi njegova odvisnost nekoliko večja kot je dobro, a v

1) Prešeren, n. izd., str. 90.

2) Jenko, Pesmi, II., str. 18—19, 20.

3) Jenko, Pesmi, II., str. 38.

splošno se vidi, da je Prešeren mnogo bolj blagodejno vplival na mladega Jenka kot pa Heine. Vzrok je ta, ker se Slovenec Prešeren Slovence Jenka ni lotil s tako eksotičsko zapeljivostjo kot nemški Žid Heine.

V pesmi „Naj bo“ smo spoznali posnetek po Prešernovem „Slovesu od mladosti“. Oglejmo si še enkrat začetek pesmi:

Izginila komaj mladost,  
Okusil užé sem grenkóst  
I žolč pregotove resnice:  
Da vsega, kar up nam obéta,  
Pozneje ko pridejo leta,  
Ne spólnijo nam polovice.<sup>1)</sup>

In pogledimo v Levčevo izdajo Levstikovih zbranih spisov; odprimo prvi zvezek na devetnajsti strani! Tam beremo v pesmi „Jedino svoje“ sledeče stihe:

Vidim, kar nam up obeta:  
Čast, blagó, veselje svéta,  
Sreča, vaba duše mlade,  
V zaplen zopet sreči pade.

Misel je ista, deloma celo besede! Ali je mogoče, da je Jenko posnemal Levstika? Da, prav zelo mogoče. Pesem „Jedino gorje“ je izšla v Levstikovih „Pesmih“ 1854, l.<sup>2)</sup> ki so jih dijaki tako slastno brali. In med temi dijaki je bil (od l. 1853—1855.) poleg Stritarja tudi Jenko. Pesem „Naj bo“ pa je nastala, kakor smo videli, najpozneje pred poletjem 1855., prejkone pa že l. 1854.<sup>3)</sup> Postanek pesmi sega torej prav blizu nazaj do onega časa, ko so izšle Levstikove pesmi. To nam vpliv na mladega gimnazijca tem bolj pojasni, ker vemo, kako radi so se gimnazijci učili Levstikovih pesmi in jih potem predavali v šoli, preden jih je ozkosrčnost dala zapreti za dvanajst let.<sup>4)</sup>

In še ena pesem Jenkova kaže Levstikov vpliv poleg Prešernovega: peta „Obujenka“. Druga kitica je posneta po Prešernovih verzih pesmice „Pod oknom“, tretja pa po Levstikovi pesmi „Zlata doba“, katere druga kitica se glasi:

Vprašal zvézde sem svetlé:  
Kde so sreče pravi časi?  
Zvezda nikdar se ne glási,  
Z néba gleda le molčé.<sup>5)</sup>

<sup>1)</sup> Gl. Jenko, Pesmi, 1865, str. 81.

<sup>2)</sup> Gl. Levstikove zbrane spise, I. zv., kazalo, str. 1. V Levstikovih „Pesmih“ (1854), ki sem jih šele naknadno dobil v roke, stoji ta kitica, skoro popolnoma enaka, na str. 17.

<sup>3)</sup> Tiskana je prvič v Novicah I. XIV. (1856) v 61. listu (30. jul.) na str. 246. V Skrbénčevem zborniku, omenjenem v Ljublj. Zvonu, II., 564 sl., in deloma objavljenem v Dom in Svetu XVI., 111., sl. se nahaja ta pesem pred 127. stranjo, do katere je Jenko rokopis dovršil o poletnih počitnicah 1855. To je terminus ante quem!

<sup>4)</sup> Gl. Stritar, Zbrani spisi, IV., VII. 150.

<sup>5)</sup> Levstikovi zbrani spisi, I. zv., str. 66. „Pesmi“ 1854. str. 56.

Jenkovi verzi so skoro enaki:

Zvezde pa se za oblakom  
Mojim skrivajo očém,  
Gledam, vprašam jih i čakam,  
Al odgovora ne zvém.<sup>1)</sup>

Podobni so tudi še sledeči verzi v osmi „Obujenki“:

Mrzle (sc. zvezde) z dalje mi brlijo,  
Brez občutka migajo;  
Zvezde nič ne govorijo,  
Zvezde nič ne čutijo.<sup>2)</sup>

Tudi „Zlata doba“ je izšla že v Levstikovih „Pesmih“ l. 1854!

Poleg Prešerna in Levstika je moral Jenko prebirati s posebno slastjo tudi Stanka Vraza, s katerim ga veže tudi njegovo za slovenstvo navdušeno srce. Posebno Vrazove „Djulabije“ so morale prijati Jenku. Kakor je dobil namreč Vraz značilno svojo štirivrstično, x a y a rimano kitico, ki jo uporablja v „Djulabijah“, od poljskih „krakowiakov“, tako jo je prevzel Jenko od Stanka Vraza ter jo uporabil v „Obrazih“ in še v nekaterih drugih pesmih. Dočim pa družji Vraz samo po dve kitici v eno sličico, je združil Jenko tri v en „Obraz“. Tudi v slogu in tonu in dikciji je Jenko marsikaj sprejel od Stanka Vraza in njegovih „Djulabij“, n. pr. stilistiško obliko ponavljanja:

Rosa, hladna rosa  
Kamenje močila,  
Luna, blede luna  
Nanje je svetila. (Obraz XI.)

ali:

Slavec, drobni slavec  
Pa vesele kroži. (Obraz X.)

Primerjaj s tem Stanka Vraza:

Plije voda, plije,  
po kamenju buči.<sup>3)</sup>

ali:

Leti nebom, leti,  
orle domišljati.<sup>4)</sup>

Vraz sam pa je dobil to obliko od „krakowiakov“:

Płynie woda, płynie  
po kamykach hycz.<sup>5)</sup>

Ravnotako se dá ponavljanje v verzih:

Zdrava bodi, zdrava bodi,  
Zdrava bodi vekoméj!<sup>6)</sup>

vzporediti z Vrazovo kitico:

„Neljubim Ljubice — —  
neljubim, neljubim.“<sup>7)</sup>

<sup>1)</sup> Jenko, Pesmi, 1865, str. 23.

<sup>2)</sup> Jenko, n. d., str. 26.

<sup>3)</sup> „Djulabije“, II., 11., Džela Stanka Vraza, I., str. 76.

<sup>4)</sup> „Djulabije“, II. 68., Džela, I., 105.

<sup>5)</sup> Gl. Motto k II. knjigi „Djulabij“, Džela, I., str. 70.

<sup>6)</sup> Jenko, Pesmi, 1865, str. 21.

<sup>7)</sup> „Djulabije“ II., 6., Džela, I., str. 74.

A ne samo to. Kakor od Prešerna in Heineja je dobival Jenko tudi od Stanka Vraza snovi in misli za svoje pesmi. Naj navedem le nekaj najbolj jasnih dokazov za to:

Mrklim nehom letju  
munje i grom ljuti; —  
A moju mi dušu  
tužna misao muti.<sup>1)</sup>

Ali ni bil to embrio za Jenkovo pesem „Po slovesu“? Iz prvih dveh stihov je nastala prva, iz drugih dveh druga kitica:

|                               |                                     |
|-------------------------------|-------------------------------------|
| Temán oblák izza goré         | To ní oblák izza goré,              |
| Privlekel se je nad poljé,    | To tudi ní ravno poljé;             |
| Nad póljem v srédi je obstal, | To misel le je žalostna             |
| Nebó je čez i čez obdál.      | Na sredi srca mojega. <sup>2)</sup> |

Ali: Sedeminšestdeseta „Djulabija“ v drugi knjigi se glasi:

|                     |                                   |
|---------------------|-----------------------------------|
| Tu si gnjezdo gradi | Mrzeć nizke plote                 |
| orao vatrokrvi,     | i pojuć sve jaće                  |
| Nehajuć, što viču   | Krilma u visine                   |
| kraljići i crvi.    | k suncu se primače. <sup>3)</sup> |

Iz teh dveh kitic je ustvaril Jenko eno in postavil v lepi kontrastni sliki orla v nasprotje z mravljo, kar naj znači seveda nasprotje med omejenim, s seboj zadovoljnim človekom in med duhom, ki hrepeni vedno više in više:

Gnjezdo svoje stavi  
Orel na visine,  
Svet s perutjo meri  
Čez vrhé, globine.<sup>4)</sup>

Oglejmo si le še Jenkovo „Narodno(?)“:

|                        |                                  |
|------------------------|----------------------------------|
| Dolin'ca cvetoća,      | Prišel sem si žej'co             |
| V dolin'ci studenček,  | Gasit na studenček.              |
| Pri njem je deklíč'ca, | Deklič'ca mi dala                |
| Ki vije si venček.     | Je srček i venček. <sup>5)</sup> |

In Vraz poje v svoji tretji zbirki „Djulabij“, št. 50.:

Ovdě je dolina,  
ovdě i studenac,  
Gdje na glavu sestra<sup>6)</sup>  
metnula ti<sup>6)</sup> věnac<sup>7)</sup>.

Bolj oddaljenih reminiscenc se dobi še več, a zadoščajo naj te. Ne bomo se pa preveč motili, ako

<sup>1)</sup> „Djulabije“, II., 106., Děla, I., str. 124.

<sup>2)</sup> Jenko, Pesmi, 1865, str. 12.

<sup>3)</sup> Gl. Vraz, Děla, I., str. 104.

<sup>4)</sup> Jenko, Pesmi, 1865, str. 58.

<sup>5)</sup> Jenko, Pesmi, 1865, str. 98.

<sup>6)</sup> Markovičeva izdaja „Izabrane pjesme Stanka Vraza“ (Zagreb, 1880) ima nekoliko drugačno besedilo, ki je Jenkovemu še bolj podobno:

Evo i dolina,  
evo i studenac,  
Gdje na glavu draga  
metnula mi vienac.

<sup>7)</sup> Vraz, Děla, I., str. 162.

trdimo, da je Jenkovo slovansko rodoljubje našlo največ netila v Vrazovih pesmih.

Dolgo vrsto pesnikov smo morali navesti, pri katerih se je Jenko učil in od katerih je zajemal snovi in ideje, zdaj v večjem, zdaj v manjšem obsegu, zdaj več, zdaj manj izpremenjene, zdaj bolj, zdaj manj samostojno. A paralele, ki smo jih navedli, se bodo dale gotovo še pomnožiti, mogoče tudi še število pesnikov — Jenkovih učiteljev. Po navedenih mnogoštevilnih in mnogovrstnih vzporednicah smo tudi precej daleč lahko pogledali v pesnikovo delavnico. Ni bilo samo pesnikovo življenje in njegova žalost, njegovo trpljenje in njegova radost vir njegove poezije; mnogo je dobil tudi literarnim potom motivov, misli in snovi. Taki pisatelji in pesniki so vselej v nevarnosti, da pod premočnim tujim vplivom izgube svojo individualnost, da postanejo neoriginalni, nesamosvoji. Ni torej čudo, da se nam pri takem pesniku, da se nam pri Jenku kar vsiljuje vprašanje, ali je ohranil pri tolikernih in tako močnih zunanjih vplivih svojo osebnost, svojo originalnost. Doslej se je na to vprašanje zmerom odgovorilo z bolj ali manj odločnim „dà“. Najobširneje je to storil dr. Janko Bezjak. Zato navedem njegovo sodbo doslovno:

„Radi teh in drugih podrobnosti pa ne smemo trditi, da Jenko ne bi bil sam svoj, ampak da bi bil samo posnemavec; take sličnosti ne kratijo njegove pesniške vrednosti. Saj je naravno, da nam ostane marsikatera misel in podoba v spominu, prebirajočim čestokrat poezije pesnika, ki nam ugaja. In če jo porabimo, kaj to de? Le v tem, kako jo porabimo, se kaže ali duhovitost in izvirnost ali pa nesamostalnost in slepo posnemanje. In tu se vidi Jenkova izvirnost ter prava pesniška nadarjenost, nikoli ne posname popolnem in nepremišljeno, ampak vsekdar zasuče misel malce drugače nego Heine, a vsekdar predrugači podobo z malimi potezami, da postane poleg vse sličnosti popolnoma nova.“<sup>1)</sup>

Dr. Bezjak je bil tu preusmiljen sodnik. Ni namreč za pesnika dosti, da samo malo variira tujo snov, da tujo misel, tujo idejo le malce po svoje zasuče. Tujo snov mora pesnik tako prepojit s svojo mislijo, svojo idejo, tako jo mora preroditi s svojo lastno osebnostjo, tako jo mora prepojit z lastnim čuvstvovanjem, da ne ostane na njej prav nič več, kar bi ne odgovarjalo pesnikovi lastni osebnosti; porabiti jo mora tako, kakor porabi kipar kupljeno skalo, v katero potem vkleše svoje misli in ideje, da izkleše iz nje umotvor. Tuja ideja pa, četudi malce drugače obrnjena, ostane za umetnika nerabna, ker ostane tuja. Kdor jih porablja, pride v

<sup>1)</sup> Gl. Ljublj. Zvon, XIX., str. 175.

oblast tuje misli in izgubi pri tem samega sebe. S tega stališča sodimo moderne pesnike, isto merilo je bilo v veljavi tudi že v Jenkovem času ali pred njim, velja torej tudi zanj. Kdor pa hoče videti, kako porablja tujo snov genij, naj študira Prešerna!

Pri Jenku je pa treba, da odkritosrčno priznamo: večkrat se je zgodilo, da ga je podjarmila tuja misel, večkrat je premagalo tuje čustvovanje, da je proti svoji volji zatajil svojo osebnost. Najnevarnejši mu je bil v tem oziru Heine s svojim cinizmom in s svojo frivolnostjo na eni, s svojo bolno sentimentalnostjo na drugi strani. Oboje je Jenkovi resni, zdravi osebnosti neznano. A mlademu pesniku sta te dve lastnosti slavljenega pesnika imponirali in s tem je prišel tuj element v njegovo pesem in njegovo pesniško osebnost.<sup>1)</sup> Bistvo Jenkove narave je bil zdrav realizem, ki se nam je pokazal že v „Divji rožici“, ki se je potem kazal zlasti v boju s Heinejevo sentimentalnostjo. Kjer je sledil samo svoji naravi, kjer se ni udal ne cinizmu ne bolehavosti Heinejevi, tam je našel Jenko svoj lastni ton, ki ga nima skupno ne s Heinejem in ne z Lenauom, ne s Prešernom in ne z Vrazom; in to je bistvo lirika. In kot tak zna biti globok in nežen kakor v „Obrazih“, krepak in navdušen kakor v „Pobratimiji“ in v svojih domoljubnih himnah, zna biti trpek in užaljen kakor v pesmi „Trojno gorje“ in „V brezupnosti“ ali ironski kakor v „Mačku“ in „Pogrebu“. In pred vsem, tukaj je resničen; pozna se pesniku, da mu gre pesem iz srca. Drugače v onih, po Heineju posnetih, somnambulnih „Obujenkah“ in v drugih njim podobnih sentimentalno bolnih pesmih. Nikjer mu tam ni mogoče zbuditi v naših srcih resničnega globokega čustva, globoke bolesi, kvečemu

<sup>1)</sup> Tudi Fr. Levstik, strog kritik sicer, a nepodkupljiv, je sodil tako. Primerjaj njegov sonet „Pesniku“ v „Mladiki“ (1868), str. 25., ki ga je naslovil pozneje „Simonu Jenku“. Gl. „Levstikovi zbrani spisi“, I., str. 218.

da vtopi naša srca v neko megleno, medlo, brezizrazno, plitvo čustvovanje, ki je znak sentimentalnosti. In poleg vsega se ne moremo rešiti čustva, kakor da bi bilo vse to le duhovito, a v bistvu neresnično igranje. Prav isto čustvo imamo tudi pri onih pesmih, v katerih se kakor v XIV. „Obrazu“, „To se vpraša“, „Hitra sprememba“, norčuje iz ljubezni, ne da bi govoril o kosmatostih v drugem zvezku. Vse to je narejeno, v bistvu neresnično!

Izmed drugih učiteljev Jenkovih nobeden ni bil tako nevaren samostojnosti njegovi kot Heine. Ne Lenau, ki mu je sicer sledil parkrat gledat v grobove, ne Prešeren, čeprav je v nezrelih letih marsikaj prepisal iz njega, in ne Vraz, iz katerega je zajemal rodoljubne navdušenosti.

S tem sem, mislim, če ne povsem, vsaj nekoliko pojasnil Jenkov pesniški značaj. Izločiti je treba iz njega, kar ni njegovega. Ni torej mehkužni, melanholiški, sanjavi Jenko naš Jenko, ampak oni, ki je s svojim „Mačkom“ napisal krvavo satiro na mehkužneže. Ni torej naš Jenko oni, ki je napisal ciniško „Hitro spremembo“ in frivolno umazano „Kaj vam mar“ in „Pod gradom“, čeprav bi se bil tudi v poznejših letih vdal tej lastnosti, ampak oni Jenko, ki je zapel jedre „Obraze“, „Pobratimijo“, ki je zapel navdušene himne domovini in ki je napisal jezno „Jeremijado“ na ljudi brez domovinskih idealov in brez poguma:

Videl kraje sem domače,  
Ptujec tamkaj nosi hlače,  
Kranjec moj pa Boga hvali,  
K' so mu kikle zanje dali.

Deus misericordiarum  
Vsmil' se civium mearum;  
Sercom kožo stvor' enako,  
V zajčjo jih obleci dlako.<sup>1)</sup>

<sup>1)</sup> Gl. Dom in Svet, XVI. (1903), str. 244.

